

ПРОСТОРНЕ ГРАНИЦЕ У СВЕТЛУ ПРИЗРЕНСКО-ТИМОЧКИХ ГОВОРА

У раду су са лексичко-семантичког становишта представљене именичке лексеме којима се означавају границе простора на српском говорном подручју, с посебним освртом на ареал југоисточне Србије. Полазећи од значењског спектра лексеме *граница* забележеног у РСАНУ и РМС, аутори на основу сазнања потврђених у дијалекатским речницима с простора призренско-тимочке дијалекатске области, анализирају и пореде лексичке јединице које у семском саставу имају компоненту значења „граница простора”.

Кључне речи: српски језик, призренско-тимочка дијалекатска област, лексема граница.

Ишчитавајући научни опус П. Пипера који кроз призму односа језика и простора доприноси успостављању теорије семантичких локализација, и који у „простору језика испитује семантику и синтаксу конструкција са просторним значењем и граматичку архитектуру израза којима се различита непросторна значења исказују према просторним критеријумима” [Пипер, 2008: 307], наишли смо на утемељење појма *граница* као простора „којим се завршава једна појава, и од којег почиње друга, а у којем се додирују два ентитета, две посебности... Другим речима, граница, била она просторна, друштвена, културна или нека друга, показује докле нешто јесте, и одакле нешто није више исто” [Исто: 308]. Будући да опсежна истраживања П. Пипера првенствено обухватају разматрања о граматичким средствима исказивања значења границе у српском језику, наша пажња ће у овом раду бити усмерена на семантички потенцијал лексеме *граница* и осталих лексичких јединица чија се примарна семантичка реализација односи на именовање границе простора у традиционалној култури. Ослањајући се на још једну констатацију П. Пипера [2001: 8] о условљености типа језичке структуре животним простором говорних представника, наше истраживање базираће

¹ anasavic81@gmail.com

² Прилог је настао у оквиру пројекта „Дијалектолошка истраживања српског језичког простора” (ЕДБ 178020), који у целини финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

се на значењској анализи лексичких јединица којима се означавају границе простора на српском језичком простору, с посебним освртом на ареал југоисточне Србије и говоре призренско-тимочке дијалекатске области. Територија југоисточне Србије представља пространо планинско подручје, прилично изоловано и на рубу друштвених и цивилизацијских токова, које није претрпело велике културне и етничке притиске те је у великој мери сачувало своје особености и традицију. У том смислу, ова географска целина јесте прилично хомогени културни ареал, репрезентован, између осталог, и кроз различите језичке чињенице.

Користећи материјал забележен у РСАНУ и РМС за идентификацију лексичких јединица заснованих на семантичкој компоненти „граница простора”, циљ нашег рада јесте да на основу дијалекатских речника с подручја призренско-тимочке дијалекатске области сачинимо што потпунији увид у семантичку структуру лексичког фонда за означавање границе простора у говорима југоисточне Србије. Наше истраживање у извесној мери кореспондира истраживању које је спровео Н. Богдановић бавећи се земљописном лексиком југоисточне Србије [Богдановић, 2008], те ћемо стање регистровано у дијалекатским речницима допуњавати резултатима репрезентованим у овој студији.

Експлицирање грађе започели смо почев од општепознатог назива *граница*. Функционални значај појма границе условљава велики семантички потенцијал концепта границе, „који се испољава у значењима лексеме *граница*, у могућностима спојивости те лексеме са другим речима и облицима и са лексемама са блиским значењима...” [Пипер, 2008: 308]. Полисемантичка садржинска структура лексеме *граница* обједињује низ различитих значења која су повезана истоименом интегралном семом. Из синхронијске перспективе, према РСАНУ [1965: 567–568], примарно значење лексеме *граница* је: а. „линија (каткад појас земљишта) која раздваја различита подручја”, б. „погранични крај, гранично подручје; крајина” и в. „подручје, територија уопште (тј. оно што је обухваћено границама (1а))”. Из примарног значења су се различитим механизмима полисемије развиле и бројне секундарне семантичке реализације.³ У првом реду, дошло је до метафоричког преноса имена на основу функционалне сличности и везивања појма *граница* за конкретан објекат, који је у РСАНУ [1965: 568] дефинисан као „камен међаш или какав други знак којим се обележава докле се простира неко подручје”.

Од речника с призренско-тимочког говорног подручја једино *Речник говора Лужнице* има одредницу *граница* у значењу „линија која обележа-

³ Иако овом приликом нису у фокусу наше пажње, запажамо да су се метафоричким асоцијацијама заснованим на трансформацијама конкретно–апстрактно развила и фигуративна значења потврђена у РСАНУ (1965: 568): а. „крај, завршетак, мера до које се нешто протеже, преко које се не може, ограничење”; б. „непосредни почетак, непосредна блискост, настајање нечега”, в. „оно чиме се одређује обим, опсег нечега, чиме је нешто обухваћено, оквир, одређена, уобичајена норма”, г. „прекретница, преокрет, прелом”.

ва докле се нешто простире, која дели два пространства, државна међа”: – *Прі́чају да је бугарска војска́ прешла́ гра́ницу, и да че ни Бугари па́к окупирају. Сла́бо ідемо у тај селá, којá су бли́зо до бугарски гра́ницу* [Ћирић, 2018: 130]. У *Речнику говора јабланичког краја* нема овакве одреднице, али је у илустративном материјалу у вези с одредницом *жандоме́рија* потврђена лексема *гра́ница*: – *Он је служи́ја жандоме́рију, там на гра́ницу с македо́нско* [Жугић, 2005: 86].

Фокусирајући се на значења којима се имплицира просторно ограничење, с лексемом *граница* у однос делимичне синонимије ступа лексема *међа*, у РСАНУ [1984: 300–301] дефинисана као а. „гранични појас, гранична линија, обележена каменом међашем или каквим другим знацима, која раздваја имања двају власника; граница између два подручја, две државе; подручје, територија обухваћена том границом”, б. „заст. погранични крај, погранично подручје; крајина; исп. граница (16)” и в. „ивица, крај, руб”. Међутим, пошавши од значења заснованих на колективној свести говорника, у традиционалној култури *граница* примарно означава „линију као границу површине”, док се *међом* првенствено конотира „гранични простор између две површине”. Иако се ове лексеме не могу сматрати апсолутним еквивалентима, лексема *међа* је у српском књижевном језику углавном потиснута називом *граница*. С друге стране, док лексема *граница* у говорима призренско-тимочке дијалекатске области бележи само спорадичну употребу, лексема *међа*, односно различите фонетске и творбене варијанте забележене су широм говорног подручја. У фонду података за *Српски дијалектолошки атлас* на призренско-тимочком ареалу потврђене су: *међа/међá, меџа/меџ’а/меџá*, што кореспондира чињеницама посведоченим у већини дијалекатских речника. У *Црнотравском речнику* лексема *међа* забележена је у значењу „гранична линија, гранични појас између два имања, или сеоских атара”: – *Између моју и Ставрину падину међа іде од оніја голém белутра́к, преко кру́шку, низ ва́лог па на изво́р* [Стојановић, 2010: 448]. У истом значењу фонетска варијанта *меџа* потврђена је у *Тимочком дијалекатском речнику*: – *Тужічу га, преора́л ми меџу́* [Динић, 2008: 410]; *Речнику пиротског говора*: – *Преору́је, поме́ра меџе, лош чове́к* [Златковић, 2014: 453]; и *Речнику говора Лужнице*: – *Сва́ко село́ зна́је меџе на сво́ј ата́р* [Ћирић, 2018: 464]. У *Речнику пиротског говора* иста семантичка реализација потврђена је у вези са изведеницом *меџáнка*: – *За меџáнку се на́ши несú кара́ли, пази́ли су на то́ј* [Златковић, 2014: 453].⁴

Лексема *међа/меџа* јавља се и у значењу „камен или други сигуран знак који одређује границе неког имања”: – *Овде́-е билá побі́ена међá још од моéга пра́мдеду, ал Ми́лен гу помери́л два́ скро́ка у моé. – Неки́ ни извади́л међу́ и врџи́л гу у трња́к.* [Стојановић, 2010: 448]; – *Ка́мик на меџу́ се*

⁴ Н. Богдановић [2008: 465] у значењу „граница поседа” бележи варијанте: *међа/меџа, међáк/меџáк*.

зовé меџа [Златковић, 2014: 453]; [Богдановић, 2008: 465]. Иста семантичка реализација распознаје се код лексема *меџник*: – *Овдѣ че да укóпамо меџник* [Динић, 2008: 410]; – *Меџник там има, има леска* [Златковић, 2014: 454]; и *меџар* [Ћирић, 2018: 464]. За означавање природне просторне границе, као и различитих реалија на њој у употреби су и творбене варијанте *међак/меџак*: – *Бéрем дрва по меџаци, у áлогу не улáзим* [Динић, 2008: 410]; – *Меџак је слóг, стенá, шúма, рóвина, од прíроду меџá. – Меџак је браздá, и камíк на хошетíја* [Златковић, 2014: 453].⁵

На основу забележених семантичких реализација лексемá *граница* и *међа* [РСАНУ, 1965: 567–568; 1984: 300–301] запажамо да се у једном од значења развија блискозначност с лексемом *крајина*, иначе територијалним термином за именовање пограничне области неке државе. На блиску семантичку везу међу овим лексичким јединицама упућује се још у РЈАЗУ [1887–1891: 886], где се одредница *granica* дефинише у значењу „mjesto dokle se proteže nešto prostrano (najčešće zemlja, država), pa po tome i mjesto gdje se onakovo što dotiče s drugim čim; uprav bi bila linija bez debline, ali se gdjegdje ovako zove i dio (zemlje, države) koji je pri (pravoj) granici – isporеди меџа, крај, крајина”. У РСАНУ [1978: 404] лексема *крајина* је дефинисана као „погранична државна област са уређеним системом војне одбране, гранично подручје, граница”, док у прегледаним дијалекатским речницима нема потврде овој лексеми. Конфронтирањем значења која су се развила у колективној свести у вези са лексемама *крајина* и *граница* можемо говорити о постојању само делимичне синонимичности, јер се значење лексеме *крајина* везује за шири простор на граници који има и историјску димензију.

И лексема *крај*, која је у основи назива *крајина*, примарно се везује за семантичку категорију простора, означавајући крајњу линију која чини границу какве површине или део површине уз ту линију [РСАНУ, 1981: 400]. Међутим, у грађи коју бележе дијалекатски речници „претежу примери са темпоралним значењем почетка за лексему *крај*, а ово специфично значење поменуто лексеме ређе се среће у месном смислу” [Милорадовић, 2001: 459]. Прегледом речника утврдили смо да се месно значење распознаје у изразу *од крај до крај*, у значењу „од почетка до краја”: – *От крај до крај* [Јовановић, 2004: 448]; – *От крај до крај њíву, ники свé тíкве да ми оберé* [Жугић, 2005: 168]; – *Окосíл сам у Стрáње от-крај до крај* [Стојановић, 2010: 392]. Забележено је и значење „крајња тачка која чини међу простирања какве површине”: – *Морузата подгáра на онíја крај* [Златковић, 2014: 390]; – *Идете прекај крај, немóј да гáзите по средíну* [Ћирић, 2018: 402]. Н. Богдановић [2008: 461] у вези с лексемом *крај* бележи значење „земљиште на граници неког подручја”.

⁵ Исте лексеме потврђују и Златановић [1998: 226]; Ћирић [2018: 464]; Богдановић, [2008: 465], али без илустративног материјала.

На призренско-тимочком дијалекатском подручју фигурира и истоко-рени назив *крајиште/крајиште* којим се именује „крај неке површине (платна, њиве, атара, области и сл.)”. Тако у *Тимочком дијалекатском речнику* налазимо потврду: – *Што несí доорáл крајиштата?* [Динић, 2008: 358], у *Црнотравском речнику*: – *Ти кóси по крајишта, а ја ћу кудé-е дебéла травá* [Стојановић, 2010: 392]. У *Речнику пиротског говора*: – *Пазí да не истрчí влкат из крајиштето и да ти грáбне овцу* [Златковић, 2014: 390] и у *Речнику говора Лужнице*: – *Пазí да не остáне непоóрано прекај крајишта, да се не смеју комшије* [Ћирић, 2018: 402]. Фонетска варијанта *крајиште* у истом значењу потврђена је у *Речнику села Каменице код Ниша*: – *Їди по крајиште, да не гáзиш по бачкóљ. – На дéл ми пáдла сáмо крајишта од њíве и брáништа* [Јовановић, 2004: 448] и *Речнику тимочког говора* [Кожељац, 2014: 234].

Блискозначност с лексемом *крајиште/крајиште* распознаје се у семантичким реализацијама бројних лексичких јединица које у вези с разграничавањем имања, њива, пашњака, шума, ливада проналазимо у раду Љ. Протића [1937: 62]: *брезина, брид, валуга, долина, жарак, жаруга, јендек, канал, коса, муше, ограда, отар, перда, разор, ред, састав, сидек, синор, склад, слог, удут*.

Већину ових лексема и њихових секундарних семантичких реализација које се односе на различита просторна разграничавања потврђују РСАНУ и РМС, али не и речници с подручја призренско-тимочке дијалекатске области. С тога ћемо се осврнути само на сазнања која су у њима забележена и у том смислу релевантна за наш аспект истраживања.

Лексему *синор* која је у РМС [1973: 770] дефинисана као „*међаш, сеоска међа, граница*” бележи једино Богдановић [2008: 478] у спецификованом значењу „место на граници економског (обрадивог) дела атара и оног 'изнад села' под пашњацима”.

У призренско-тимочким говорима граница између обрадивих површина најчешће се означава лексемом *слог*, која је у РМС [1973: 863] дефинисана као „земља између два разора на њиви; узан комад земље у башти, повртњаку и цветњаку, леја”. У речницима с призренско-тимочког говорног подручја лексема *слог* потврђена је у значењима која се односе на уско необрађено земљиште, које је остављено као граница између двајуседа и које се налази на узвишици: „*њиве степенасто поређане и с уздигнутим међама*” [Златановић, 1998: 374]; „*међа између винограда, обично између доњег и горњег винограда; облик каскаде*”: – *Милутíн кóпа лóјзе до сáм слóг* [Јовановић, 2004: 622]; „*хоризонтална међа облика каскаде између две њиве у брдовитом пределу*”: – *Дьñс слогóви зарáсли у трњаци и у купињаци. – Кьд смо билí децá слогóви су билí пóвисоћи од нас, пóсле кьд су билé сељáчће рáдне зáдруђе млóги слогóви су сóрани* [Динић, 2008: 768]; „*разделница између имања, где се од дугогодишњег орања земља надигла*”: – *Нáшо-е до*

слóг, по(д)-цлóг нека óн кóси, а сливú, што-е на слóг, ће заédнички да бéремо [Стојановић, 2010: 865]; „међа између суседних парцела, каткад под трњем, травом или камењем”: – *Комшије смо с њíве, слóг ни дéли* [Златковић, 2014: 414]; „каскада обрасла трњем или травурином”: – *Овија слóгови свé урáсли у трње* [Ћирић, 2018: 963]; „горња (терасаста) међа њива на нагнутом земљишту” [Богдановић, 2008: 479].

На основу одређења експлицираних у РМС лексема *слóг* остварује синонимију с лексемом *склад* „међа од неузоране земље између двеју њива” [РМС, 1990: 803]. На истозначност се упућује и у истраживањима Н. Богдановића [2008: 479]. У речницима с призренско-тимочке дијалекатске области нема потврде оваквом значењу. Једино је у *Речнику пиротског говора склад* дефинисан као „жбун; изданак, стабло”: – *До онíја склад остави водúту* [Златковић, 2014: 400], што би се са становишта семантичког тумачења могло повезати с конкретним знаком на граници међу имањима.

Земљано узвишење на граници поседа означава се и лексемом *мађила* [Богдановић, 2008: 464]⁶; с којом је у вези и именовање камена или каквог другог знака на граничном простору *мађилка/међилка*: [Богдановић, 2008: 464]; – *Свађи је морáл да от кáмен направи мађиле, и да ји с креч закрéчи, да онí из авион снíме мéце. – Главá се губíла ако некој некоме помéри међилку, а са јóш мáлко на нéче да се познáва и њíвете где су билé* [Ћирић, 2018: 446, 258].

Граница поседа коју чини део њиве који остане неузоран, јер се налази на крају именује се лексемом *úзглавница* [Богдановић, 2008: 484].

Бразда која се налази у средини њиве и представља границу орања, делећи тако њиву на две половине, назива се *разор* [РМС, 1973: 388]. Потврду овом значењу налазимо у многим речницима: – *Јóш да пúштим разóр и заврши́л сам орање* [Јовановић, 2004: 593]; – *Трáктор пра́и голéм разóр, едвá га пóсле некакó затр́пам с матику* [Динић, 2008: 709]; – *Рáзор не мóже ни дрљáча да порáвни* [Ћирић, 2018: 877].⁷ У *Речнику пиротског говора* потврђена је изведеница *рáзорак*: – *Водáта íде низ рáзорак и земљáта на-ти́њује* [Златковић 2014: 342].

Другачије мотивације су именовања земљишта која представљају средишњи део неког подручја, шуме, њиве, планинске косе. У *Речнику тимочког говора* проналазимо лексему *осрéдак/осредáк* [Рајковић Кожељац, 2014: 359], док је у *Тимочком дијалекатском речнику* у синонимном значењу забележена лексема *средíљ* [Динић, 2008: 755].

*Јарак, јаруга, јендек и канал*⁸ јесу граничне површине између имања

⁶ Код Динића [2008: 378] је забележено потпуно супротно значење „хумка”: – *Туј су мађиле, куј ти знаé из коé дóбо*.

⁷ Исту лексему бележи и Златановић [1998: 337], али без илустративног материјала.

⁸ Будући да су сви дијалекатски речници конципирани као диференцијални, изостало

у виду дубоких удубљења стрмих страна, често испуњених водом [РСАНУ, 1973: 570, 588–589, 729; РСАНУ, 1975: 184]. У том значењу различити облици ових лексема забележени су и на призренско-тимочком терену: *ја̀рац* „овећи шанац, жарак” [Динић, 2008: 299], *је́рѹга*: – *Не мога́ да прерѹпим је́рѹ гу, на па́до у њу́* [Јовановић, 2004: 437]; – *Не́ћи врѹи́л ли́псалу коко́шку до́ле у је́рѹгу* [Динић, 2008: 302]; – *Пропа́дал ни пу́т, је́рѹга до је́рѹгу* [Стојановић, 2010: 346], *а́ндак*: – *Докле пројдо́ онѹ́ја голѹ́ми а́ндак на[д]-цело́, но́ге ми се оцѹ́коше* [Стојановић, 2010: 32]; *е́ндак*: – *Упа́дал са све́ бици́клу у е́ндак* [Динић, 2008: 170], *енде́к*: – *Едва́ се изву́кал из енде́к* [Јовановић, 2004: 394]; – *Сва́ки да си иско́па енде́к пред по́рту да мо́ж вода́ да оти́ца, да му се не пу́ни обо́р с во́ду* [Жугић, 2005: 84], – *Утроко́љи́л се пија́н у енде́к* [Стојановић, 2010: 211], *јенде́к/јендак*: – *Ту[ј]-и́ма пу́но јенда́ци* [Стојановић, 2010: 346]; – *Ископа́л јендак на мо́јето, померѹ́л меѹ́ту* [Златковић, 2014: 359], *јенде́к/јендек*: – *Не мога́ да прерѹпим јенде́к, на упа́до у њѹ́г* [Јовановић, 2007: 532]; – *Вади́мо јендек, гради́мо њѹвуту од ту́ја стра́ну* [Златковић, 2014: 359]. Сличног изгледа јесте и *про́коп*, граница између два атара настала ископавањем земљишта [Кожељац, 2014: 465].

Једно од секундарних значења лексема *долина* јесте „граница између ливада” [РСАНУ, 1966: 501]. У речницима с призренско-тимочког говорног подручја потврђени су облици: *до́л* [Динић, 2008: 140; Богдановић, 2008: 453; Златковић, 2014: 161], *доли́на* [Богдановић, 2008: 4 53]; [Стојановић, 2010: 181], као и синоним *пади́на* [Јовановић, 2004: 524; Жугић, 2005: 261; Динић, 2008: 528; Стојановић, 2010: 624; Ћирић, 2018: 653; Богдановић, 2008: 453]. Међутим, значење ових лексема примарно се везује за широке и питоме пределе у брдовитим крајевима, док се семантичка реализација којом се указује на просторно разграничавање двеју површина распознаје код деминутивног облика *пади́нка* „плитко улегнуће у равничарском пределу” – *Прво покосѹ́ пади́нкуту, ел та́м е највисо́ка трава́* [Динић, 2008: 528]⁹ и аугментатива *падалиште* „удубљење у земљи, удолина, котлиница, вртача, клизиште” [Богдановић, 2008: 470].¹⁰

Н. Богдановић [2008: 484] у значењу „дубља долина између два узвишења” бележи лексему *у́вала*, а у значењу „земљиште између две долине” лексему *раздо́лце* [Богдановић, 2008: 476].

Примарно значење лексеме *ограда* јесте „оно чиме је што ограђено, одвојено од другог чега (о земљишту, забрану, дворишту и сл.)”, из кога

је бележење многих лексема које значењем или обликом нису представљале битнији дијалекатски спецификум.

⁹ Деминутивне облике потврђују и: Јовановић, 2004: 524; Жугић, 2005: 261; Стојановић 2010: 625; Ћирић, 2018: 653.

¹⁰ Иако у речницима нема потврде о лексеми *де́л* и њеној семантичкој реализацији која упућује на просторно ограничење, могло би се говорити о компоненти значења којом се сугерише на висинску границу која дели два простора – копнени и ваздушни.

се развија и фигуративно значење „преграда, граница” [РМС, 1969: 909]. Ограда у значењу преграда може бити различитог изгледа, али се под њом подразумева „све што на њу личи и што функционише као она” [Марковић, 1991: 64], односно средство које служи као заштита на ивици, које има улогу преграда или границе. На призренско-тимочком дијалекатском тлу позната су оба значења, али ћемо се усредсредити на значење којим се дефинише конкретан објекат за просторно ограничавање: *оградња/ограња*: – *Њина је оградња окол авлију направена од камен* [Динић, 2008: 480, 481]; – *Има плац и има зад кућу убаву оградњу* [Златковић, 2014: 24], *ограца*: – *Съг праимо ограцу од камен, склањамо тарабе* [Динић, 2008: 481], *ограђа*: – *Скршили ни ограђу на градину и пуштили стоку да улэзне* [Стојановић, 2010: 558]. Н. Богдановић у истом значењу бележи лексеме: *ограда* „међа земљишта којом се обележава посед и чува од штете коју може нанети стока” [2008: 469], *заграца* [2008: 455], док се „покретна ограда за овце” означава лексемом *замет* [Богдановић, 2008: 455].

Посебну врсту ограде представља *перда* [РМС, 1971: 388]. У призренско-тимочким говорима потврђен је облик *перде* у значењу „ограда на тераси или дивани”: – *Турила ћелими на перде* [Јовановић, 2004: 532]; – *Лети распрострем чрђе по перде*. – *Не навалај се преко перде, мџ да паднеш!* – *Њина дивана још нема перде, затој што још не готова* [Динић, 2008: 541]; – *Изнеси црге на перде да се ветреју* [Стојановић, 2010: 637]; – *С време на време црђе изнесем, ишчукам и прострем на перде да се проветре* [Ћирић, 2018: 670].

Бројност назива за именовање границе простора у говорима призренско-тимочке дијалекатске области условљена је врстом самог ентитета који се ограничава и природом границе која се успоставља. Анализа је показала да почев од државних граница, преко граница измеђуседа, природних граница ограничења простора, те граница поделе/разделе простора, именовања могу бити разноврсна. Наиме, различитим лексичким јединицама означавају се и различите врсте просторних граница. За границе простора употребљавају се: *граница, међа, синор...*; за гранични простор, тј. за простор на граници: *граница, међа, крајина, крајиште...*; природне границе простора именују се лексемама: *дол, долина, јеруга...*; за именовање објеката с функцијом границе забележене су лексеме: *ограда, ограђа, плот...*; тачке на граници простора именују се лексемама: *меца, меџник, међар...*; а постоји и могућност дескриптивног исказивања границе: *од крај до крај*.

Литература

- Богдановић, 2008: Н. Богдановић. *Земљописна и њој сродна лексика југоисточне Србије*. Српски дијалектолошки зборник LV. Београд: Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик САНУ, 433–518.

- Динић, 2008: Ј. Динић. *Тимочки дијалекатски речник*. Београд: Институт за српски језик САНУ.
- Жугић, 2005: Р. Жугић. *Речник говора јабланичког краја*. Српски дијалектолошки зборник LII. Београд: Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик САНУ, 1–470.
- Златановић, 1998: М. Златановић. *Речник говора јужне Србије*. Врање: Учитељски факултет.
- Златановић, 2011: М. Златановић. *Речник говора југа Србије*. Врање: Аурора.
- Златковић, 2014: Д. Златковић. *Речник пиротског говора 1–2*. Београд: Службени гласник.
- Јовановић 2004: В. Јовановић. *Речник села Каменице*. Српски дијалектолошки зборник, LI. Београд: Српска академија наука и уметности и Институт за српскохрватски језик САНУ, 313–688.
- Јовановић 2007: В. Јовановић. *Додатак речнику села Каменице код Ниша*. Српски дијалектолошки зборник, LIV. Београд: Српска академија наука и уметности и Институт за српскохрватски језик САНУ, 403–520.
- Марковић, 1991: Р. Марковић. *Гранање значења речи које означавају кућу и њене делове*. Наш језик 29, 1–2, Београд: Институт за српски језик, 1991, 55–76.
- Милорадовић, 2001: Милорадовић, Софија. *Почетак од краја. Зборник Матице српске за филологију и лингвистику XLII*. Нови Сад, 457–461.
- Пипер, 2001: Р. Piper. *Jezik i prostor*. – 2. допуњено изд. – Zemun: Biblioteka XX vek.
- Пипер, 2008: П. Пипер. *Граматика границе*. Јужнословенски филолог LXIV. Београд: Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик САНУ, 307–322.
- Протић, 1937: Љ. Протић. *Разграничавање имања*. Гласник Етнографског музеја, књига 12. Београд: Државна штампарија Краљевине Југославије, 61–70.
- Рајковић Кожељац, 2014: Љ. Рајковић Кожељац. *Речник тимочког говора*. Неготин: Књижевно-издавачко друштво Лексика.
- РЈАЗУ, 1880–1976: *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika I–XXIII*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- РМС, 1967–1976: *Речник српскохрватског књижевног језика I–VI*. Нови Сад: Матица српска.
- РСАНУ, 1959–2010: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика I–XVIII*. Београд: Српска академија наука и уметности.
- Стојановић, 2010: Р. Стојановић. *Црнотравски речник*. Српски дијалектолошки зборник LVII. Београд: Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик САНУ, 9–1060.
- Ћирић, 2018: Љ. Ћирић. *Речник говора Лужнице*. Српски дијалектолошки зборник LXV. Београд: Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик САНУ, 1–1166.

Ana R. Savić-Grujić
Jovana D. Bojović

SPATIAL BORDERS IN THE LIGHT OF THE PRIZREN-TIMOK SPEECH

Abstract. The paper provides a lexical-semantic view of the representation of the nominal lexemes which are used to denote the borders of space in the Serbian areal, with a special look at the areal of South-East Serbia. Starting from the semantic spectrum of the lexeme *граница*, as recorded in the *SASA Dictionary* and the *MS Dictionary of the Serbian Language*, the authors have, based on findings confirmed in the dialectal dictionaries of the area of the Prizren-Timok dialect zone, analyzed and compared the lexical units whose semic composition contains the component of meaning of "spatial border".

Key words: the Serbian language, Prizren-Timok dialect zone, lexeme *border*.